De Nederlandse badplaats vraagt om kwaliteit

De Nederlandse badplaats zit klem. Zeespiegelstijging, natuurbescherming en buurgemeenten maken hun uitbreidingskansen nihil. De belevingswaarde van de badplaatsen bestaat veelal uit verouderde boulevards en platte pret. Badgasten die dat voor gezien houden, gaan naar de Oostzeekust. Voor mooi weer kiezen ze Turkije. De Nederlandse badplaats is hard toe aan kwaliteitsverbetering. Ruimtelijke ontwikkelaars zien kansen in toekomstige veiligheidsmaatregelen. Economische Zaken doet een pilot om knelpunten weg te nemen.

"Belevingswaarde? Dat is iets heel breeds. Het zit in de kwaliteit van een object en in hoe mensen ertegenaan kijken", antwoordt vrijetijdswetenschapper Hans Mommaas in reactie op een matrix voor ruimtelijke kwaliteit met het onderscheid tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van openbare ruimten. Hoewel hij zich niet specifiek met badplaatsen bezighoudt, wil hij er kort iets over zeggen. "Badplaatsen kunnen hun belevingswaarde versterken door hun identiteit te erkennen en er iets mee te doen", vervolgt hij. "Op zo'n manier dat bewoners en bezoekers die identiteit er ook in zien. Segmentering is noodzakelijk, want hoe meer verschillende dingen mensen willen doen op het strand, hoe meer ze elkaar in de wielen rijden. Kiters en gezinnen bijvoorbeeld gaan moeilijk samen. Badplaatsen moeten keuzes maken voor wie ze er willen zijn. Zo kiest Bloemendaal duidelijk voor de house en dance scene en als Scheveningen haar patatpubliek zat is, kan ze zich bijvoorbeeld meer profileren voor haar musicalpubliek."

Differentiatie is hard nodig, vindt ook het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC). Het streeft al jaren naar kwaliteitsverbetering van de badplaatsen langs de Nederlandse kust. De inrichting van een badplaats en haar bereikbaarheid zijn daarbij essentieel. De meeste badplaatsen doen hetzelfde en platte pret voert vaak de boventoon. Bovendien heeft de meerderheid alleen voorzieningen voor mooi weer, terwijl zee, strand en duinen het hele jaar bezoekers trekken. Volgens Erik van Dijk, accountmanager kust & events bij NBTC, verschilt de belevingswaarde van de badplaatsen voor bewoners, dagjesmensen en verblijfstoeristen. De bewoners die er geboren zijn, erkennen het economisch belang van het toerisme en staan er welwillend tegenover. De 'allochtone' badplaatsbewoners zijn vaak meer op hun rust gesteld. De mensen uit het achterland komen een dagje zonnebaden of uitwaaien en pikken een terrasje of café. En de laatste groep blijft voor een korte of lange vakantie, in het zomerseizoen en steeds vaker in het voor- en naseizoen. Aan de kust willen mensen vooral zon, zee, rust en ruimte beleven. Volgens onderzoek spelen badplaatsen in die beleving nauwelijks een rol.

"In Scheveningen is een plan uitgewerkt om de jachthaven te verplaatsen en een nautisch centrum te bouwen."

Toch willen de kustplaatsen hun belevingswaarde versterken. Dit kan door goede dienstverlening en een gemeente die bijvoorbeeld niet te scheutig is met wielklemmen, maar belangrijker: de ruimtelijke kwaliteit en bereikbaarheid moet goed zijn. "In Scheveningen is een plan uitgewerkt om de jachthaven te verplaatsen en een nautisch centrum te bouwen", noemt Van Dijk als voorbeeld. "Er komen appartementen en paviljoens bij en het straatmeubilair is in één art-decostijl, bij de haven

én op de boulevard bij de pier. Bijzonder. Nog een goed voorbeeld vind ik de vormgeving en materiaalkeuze van Egmond aan Zee. De duinen zijn er niet afgezet met houten palen en prikdraad, maar met roestvrijstalen palen en draad. Aan de rand van de duinen liggen uitkijkplatformen met hardhouten vloeren. Dit schept een mooie nautische sfeer."

Voor een betere bereikbaarheid is de provincie Noord-Holland deze zomer samen met gemeenten een project begonnen. Deze zomer pendelen er langs de kust van Zandvoort en Bloemendaal bussen van en naar het station om badgasten naar het strand te brengen en terug. Er zijn bewaakte fietsenstallingen gekomen en de aanwijzingen voor parkeren zijn verbeterd. Projectleider Kustvisie Astrid Stokman van de provincie: "Dit jaar nemen we korte termijnmaatregelen, volgend jaar kijken we naar de middellange en lange termijn met een vrije busbaan bijvoorbeeld en als het moet een wegverlegging. In 2006 zijn Bergen aan Zee en Egmond aan Zee aan de beurt. Ook eerst weer met korte termijnmaatregelen voor direct succes en vervolgens structurele maatregelen waar nodig."

Markt bepaalt

Differentiatie is goed, maar wie bepaalt dat? Van Dijk: "Ondernemers, VVV's en gemeenten. Het is moeilijk alle neuzen in één richting te krijgen. Er zijn typische familiebadplaatsen (Katwijk aan Zee, Egmond aan Zee en Zeeuwse kustplaatsen) en jongerenbadplaatsen (Renesse, De Koog) en Domburg en Bergen aan Zee profileren zich met kunst van schilders die daar vroeger al kwamen om het licht. Maar toch willen de meeste én jongeren én ouderen én cultuur én fun én natuur." Met het project 'Kust op de kaart' probeerde NBTC de kwaliteitsverbetering meer onder de aandacht te brengen. "De toeristische sector kan moeilijk een vuist maken en hobbelt altijd achter ander beleid aan", aldus Van Dijk. Begin dit jaar schreef NBTC een ontwerpwedstrijd uit voor een betere bereikbaarheid van de kust. Dit om beleidsmakers op frisse ideeën te brengen. Eind mei werden de winnaars bekend. Drie vernieuwende en realistische ideeën: een kabelbaan over de duinen, een kustweg tussen Harlingen en Oostende, en het strandgevoel bij huis brengen.

"De toeristische sector kan moeilijk een vuist maken en hobbelt altijd achter ander beleid aan."

Iemand die zich vanuit een andere hoek met de kust bezighoudt is Hans Balfoort van het Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ), onderdeel van het ministerie van V&W. Het instituut werkt samen met de departementen VROM, LNV en EZ aan een lange termijnvisie voor de Nederlandse kust. Balfoort houdt zich bezig met het internationaal koppelen van nationaal kustbeleid. "Het rijksbeleid wil meer diversiteit", aldus Balfoort, die op persoonlijke titel spreekt. "Maar de markt bepaalt. Vooral de Hollandse badplaatsen groeien eerder naar elkaar toe dan uit elkaar. Gemeenten missen kracht en visie voor de lange termijn en de versnipperde toeristische industrie zoekt het grootste gemiddelde." In het buitenland vindt hij goede voorbeelden langs de Oostzeekust, waar badplaatsen nog levend en oorspronkelijk zijn. De armoe van flats langs de Spaanse costas en in Griekenland zijn voorbeelden van hoe het niet moet.

Ondertunneling

De verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van de badplaatsen hangt ook samen met het toekomstige veiligheidsbeleid. In oktober verwacht de provincie Noord-Holland een uitspraak van staatssecretaris Schultz van V&W over het rijksbeleid ten aanzien van de risicobeheersing in de kustplaatsen. Stokman is hierbij nauw betrokken: "De provincie

onderzoekt de kustverdediging op de lange termijn in combinatie met een versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Een van de speerpunten zijn de kustplaatsen Zandvoort, IJmuiden, Egmond aan Zee en Bergen aan Zee. Daar staat nu al te veel bebouwing buitendijks. Als de zeespiegel stijgt is dat meer. De provincie wil de zandige kustplaatsen Zandvoort, Egmond aan Zee en Bergen aan Zee zeewaarts beveiligen en de hele bebouwing binnendijks brengen. In IJmuiden kan met kleine fysieke ingrepen de veiligheid van oud IJmuiden gegarandeerd worden."

"We gaan van belevenis naar betekenis, denken we. Een voorhoede is zichtbaar op zoek naar diepere betekenissen."

De provincie kijkt naar het totaal: is er een evenwichtig aanbod van verschillende badplaatsen én gaat de veiligheidsoplossing van de één niet ten koste van de ander. Zand stroomt noordwaarts langs de Nederlandse kust en een haakse dam in één badplaats heeft effect op de noordelijker gelegen badplaatsen. Daarnaast ondersteunt de provincie projecten in gemeenten en probeert ze hen met elkaar te laten samenwerken. Stokman: "De kiem van een probleem in een badplaats ligt vaak in de naastgelegen gemeente landinwaarts. Zandvoort wil de doorstroom op de kop van de Zeeweg verbeteren en is bereid daar evenals de provincie voor te betalen, maar Bloemendaal wil niet meebetalen. We spreken Bloemendaal op alle bestuurlijke niveaus op redelijkheid aan en hopen dat het lukt."

Voorzitter van het Ondernemersplatform Zandvoort Wim Fisscher is tevreden over zijn gemeente, maar is minder te spreken over de provincie. Fisscher: "Ik mis een bovenlokale strategie om problemen op te lossen. Op de weg naar Zandvoort liggen in Bloemendaal drie drempels en er is een stoplicht. Een andere oplossing kan zijn ondertunneling. Provincie en rijk moeten zulke dingen regelen." Helemaal consequent is hij echter niet. Over de pendelbus die de provincie deze zomer in Zandvoort voor het eerst inzet zegt hij: "Daar betaalt Zandvoort voor, maar we bedienen ook de kop van Bloemendaal." Typisch bovenlokaal denken.

Onthaalparkings

Het ministerie van Economische Zaken bracht eind vorig jaar de Vernieuwde Toeristische Agenda uit. Een van de twaalf actiepunten hierin: door een pilot in een badplaats onderzoeken hoe badplaatsen in het algemeen hun kwaliteit kunnen verbeteren op het gebied van imago, voorzieningen en accommodaties en bereikbaarheid en infrastructuur. De pilot is eind mei op vier plaatsen gestart: Cadzand-Bad, Noordwijk aan Zee, Zandvoort en Ameland. Volgens Hans Slotema van Regio Noord West van het ministerie is het doel: knelpunten oplossen waar badplaatsen tegenaan lopen bij het realiseren van hun plannen, zoals eigendomsverhoudingen, wet- en regelgeving, bereikbaarheid en achterblijvende investeringen. Projectontwikkelaars investeren bijvoorbeeld liever in woningbouw, omdat dat meer oplevert dan recreatieve projecten. In het najaar maakt staatssecretaris Van Gennip de plannen bekend die uit de pilot voortvloeien.

Volgens Jan Schaalje, hoofd van de Sector Ruimte en Wonen van de gemeente Sluis, waaronder Cadzand-Bad valt, is de pilot bedoeld om te kijken wat de meerwaarde van EZ is voor de ontwikkeling van de badplaatsen en wat vernieuwend is. In Cadzand-Bad is dat bijvoorbeeld het gebruik van Europese subsidies voor zogenoemde 'onthaalparkings'. "Een Belgische term voor parkeerterreinen met faciliteiten als douches en speelplaatsen", legt Schaalje uit. "We willen er graag één in een moeilijk gebied, dicht tegen de natuur- en veiligheidsgrenzen aan. En ook wil de gemeente in samenwerking met Bouwfonds project 'Cavelot' ontwikkelen, een groot nieuwbouwproject met een looptijd van vijftien jaar." Anderhalf jaar geleden is een nieuwe structuurvisie voor Cadzand-

Bad in uitvoering gekomen. Schaalje: "Cadzand-Bad wil een moderne badplaats worden. Niet een familiebadplaats, want dat is Nieuwvliet, maar stedelijk recreëren voor een zo breed mogelijk publiek."

Aan de beleveniswaarde van de Nederlandse badplaatsen wordt hard gewerkt, maar pas op met de beleveniseconomie. Volgens Mommaas wordt die alweer voorspelbaar en banaal. "We gaan van belevenis naar betekenis, denken we. Een voorhoede is zichtbaar op zoek naar diepere betekenissen", aldus de socioloog. "Die reflectie vindt in de vrije tijd plaats en badplaatsen kunnen daarop inspelen door een spirituele betekenis te geven aan zee en water. Ze zouden een 'groene' badplaats kunnen zijn of kunstmusea als Beelden aan Zee kunnen promoten." Een goed voorbeeld hiervan vindt hij sommige Noord-Franse badplaatsen. Die zijn toeristisch, maar stralen tegelijkertijd rust uit met hun oude, mondaine villa's in de duinen. Dat zijn de Hollandse en Belgische badplaatsen kwijt geraakt, maar ze kunnen proberen dat terug te krijgen.

Publiek-private samenwerking in Noordwijk aan Zee

Van oudsher een kwaliteitsbadplaats is Noordwijk, na Amsterdam, de tweede congresplaats in Nederland. Dagtoerisme is geen hoofdprioriteit. Voor kort of lang verblijf heeft de badplaats echter ook veel ruimte: van vier- en vijfsterrenhotels tot jeugdherberg en campings. Kwaliteit blijft hoog in het vaandel. Tegelijk kent de badplaats verpaupering op prominente plekken aan de boulevard. Van publiek-private samenwerking tussen gemeente en grootgrondbezitter de Muntendamsche Investeringsmaatschappij (MIM) is geen sprake. De gesprekken zijn volledig vastgelopen.

September vorig jaar is het 'Programma van eisen badplaatsontwikkeling 2004-2010' (PvE) vastgesteld. Hierin kiest Noordwijk ervoor een badplaats op niveau te zijn voor jong en oud en voor zakelijke en recreatieve bezoekers. Evenals de meeste andere badplaatsen wil ze zo veel mogelijk mensen trekken het hele jaar rond. Een groot health/fitness centrum kan hieraan bijdragen, maar ook meer evenementen. Tal van open plekken in het toeristisch kerngebied lenen zich voor nieuwe bebouwing en voor parkeren is meer ruimte nodig. Op de langere termijn wil de gemeente een zeewaartse oplossing voor de kustverdediging in de vorm van een dijk onder het huidige duinprofiel.

"Noordwijk is een van de zwakke schakels langs de Nederlandse kust", vertelt Hans van de Weerdhof, senior beleidsmedewerker economie en toerisme. "Eén plek in Noordwijk ligt niet op Delta-hoogte. Om dat te verhelpen denken we op termijn aan een onzichtbare dam in de duinen. Daarmee komt de kustverdediging op hoogte en als neveneffect ontstaan er bouwmogelijkheden in de afvlakzone. Die kunnen gebruikt worden voor winkels, woningen en horeca, maar ook voor parkeerkelders." Parkeren is één van de problemen waar Noordwijk mee kampt.

Leegstand

Een probleem van een geheel andere orde is het grootgrondbezit van de MIM van projectontwikkelaar Ronnie van de Putte. De MIM heeft veel winkelpanden en horecagelegenheden in bezit aan het Vuurtorenplein en

het Palaceplein, aan het begin- en eindpunt van de boulevard. Beide pleinen zien er door veel leegstand verloederd uit. Gemeente en projectontwikkelaar zijn in een langlopend conflict verwikkeld, waarbij het college de MIM dreigt met onteigening en Van de Putte voorstelt een bemiddelaar in te schakelen. Onderwerp van discussie: het PvE of het plan dat de projectontwikkelaar zelf heeft laten ontwikkelen. De gemeente krijgt, ook binnen de raad, kritiek dat ze ad hoc beleid voert, wat onder meer resulteert in verschillende bouwstijlen door elkaar.

De Noordwijkse Ondernemersvereniging lijkt echter aan de kant te staan van het college van B&W. Secretaris Kees Kaspers: "De gemeente heeft het een aantal jaren laten afweten, maar met het Programma van Eisen erkent ze het belang van toerisme en is gekozen voor een zekere ambiance en kwaliteit. De MIM heeft ideeën over projecten die anders zijn dan die van de andere ondernemers in Noordwijk. Van de Putte wil veel geld verdienen met de bouw van appartementen. Hij laat zaken verpauperen om dingen voor elkaar te krijgen. In onze ogen is de ontwikkeling van een dorp echter een samenspel van belangen van meerdere groeperingen." Voor Van de Weerdhof is het belangenconflict een case die hij naar voren wil brengen in de pilot van het ministerie van Economische Zaken voor de kwaliteitsverbetering van de Nederlandse badplaatsen (zie hoofdartikel).

Zandvoort: wellness en een stukje massa

Zandvoort, na Scheveningen de grootste badplaats van Nederland. De economie draait voor zestig procent op toerisme. Voor recreatie bij slecht weer is er het circuit en een casino, maar Zandvoort wil meer: de badplaats ontwikkelt zich rondom 'wellness' en duurzaam ondernemen. Met een op handen zijnde nieuwe Middenboulevard en misschien ooit een dam en haven in zee wil de badplaats kwaliteit bieden voor een groot en breed publiek.

Voor een kwaliteitsverbetering van de Nederlandse badplaatsen is differentiatie dringend gewenst. Zandvoort kiest voor het thema 'wellness'. Een term waaronder sport, kuren, gezondheid en beauty vallen. Wethouder ruimtelijke ordening Michel Demmers: "Zandvoort kiest voor een stukje massa, want het is en blijft de zandbak van Haarlem, Amsterdam en omgeving. Maar verder richten we ons op specifieke niches onder de noemer 'kort verblijf met een sportieve inslag'. We willen een product en imago waarbij de prijs ondergeschikt is. Tegen een week Turks strand en weer voor 240 euro kunnen wij toch nooit op. Wij willen daarom een toegevoegde waarde bieden die niet prijsgevoelig is. Misschien staan mensen langer in de file of is onze strandstoel duurder, maar alles is wel goed, schoon en duurzaam."

Zandvoortse ondernemers denken in diezelfde richting. Wim Fisscher, secretaris van het Ondernemersplatform Zandvoort (OPZ): "Op 28 mei kregen we het wereldwijde keurmerk, de Blauwe Vlag. Dat houdt in dat ons strand en zeewater schoon is, maar ook dat we genoeg en goede voorzieningen hebben." Zes van de 39 strandpaviljoenhouders hebben toegezegd voorop te lopen in duurzaam ondernemen. Dat houdt bijvoorbeeld in: zonnepanelen voor de boilers, grijs water voor de toiletten en deelname aan de Milieubarometer, een landelijk keurmerk voor milieuvriendelijk ondernemen. Fisscher is goed te spreken over de gemeente. "De driehoek bewoners-gemeente-ondernemers kan een

broeinest voor conflicten zijn, maar de gemeente Zandvoort doet haar best in alle realiteit beide partijen te dienen", aldus de secretaris.

Onvoldoende vertrouwen

Toch is het niet allemaal rozengeur en zonneschijn. Over de herontwikkeling van de Middenboulevard zijn al twee wethouders gestruikeld. De gemeente heeft vier visies laten ontwikkelen op de herstructurering van het boulevardgebied. Het zogenoemde 'duinmodel' heeft de voorkeur. "Een open boulevard met veertig procent openbare ruimte, met veel duinvegetatie en weinig verkeer", legt Demmers uit. "Materialen en kleuren met een link naar de natuur en de gebouwen zijn maximaal zes hoog." Zover is het allemaal nog niet, want de huidige bewoners van de boulevard hebben er onvoldoende vertrouwen in dat ze een mooi plekje terugkrijgen voor wat ze moeten opgeven. Volgens hen ontbreekt een goed garantieplan. De gemeenteraadsfracties van VVD, CDA en PvdA ondersteunen hen hierin. De verbetering van de boulevard sleept volgens Fisscher al tientallen jaren.

Beleidsmedewerker toerisme Gabriëlle van Stralen hoopt dat de pilot van het ministerie van Economische Zaken voor kwaliteitsverbetering van de badplaatsen (zie hoofdartikel) een mogelijkheid biedt voor procesbegeleiding zodat de herinrichting echt van de grond komt. Van Stralen neemt deel aan de pilot van EZ. De Middenboulevard is concreet, maar Zandvoort heeft meer plannen om haar ruimtelijke kwaliteit te verbeteren. In plaats van zandsuppleties wil de gemeente graag een dam aanleggen in zee. Haaks op de kust, waarachter zand blijft hangen en waarin of -aan een haven mogelijk is. "Kustveiligheid werkt beperkend in de ontwikkelingen van Zandvoort", zegt ze. "Mogelijk kan de pilot van EZ ook hier voor ons van betekenis zijn."